

Передплата

на «РУСЛАНА» вивозять:

в Австрії:

на цілий рік	20 кор.
на пів року	10 кор.
на чверть року	5 кор.
на місяць	1-70 кор.

За границю:

на цілий рік	16 рублів
	або 36 франків
на пів року	8 рублів
	або 18 франків

Поодинокі числа по 16 сот.

РУСЛАН

«Вирвеш ми очі і душу ми вирвеш: а як возьмеш милости, віри не возьмеш, бо руске ми серце і віра руска» — З Русланових псалмів М. Пашкевича.

Виходить у Львові що дня крім педль і руских свят о 5¹/₂ год попоудни.

Редакция, адміністрація і експедиція «Руслана» під ч. 1. п. Домбровського (Хорушчини). Експедиція місцева в Агенції Соколовського в пасажі Гавсмана.

Рукописи авортає ся лише на попереднє застереження. — Реклямації неопечатає вільні від порта. — Оголошеня звичайні приймають ся по ціні 20 с. від стрічки, а в «Надісланім» 40 с. від стрічки. Подяки і приватні донесеня по 30 с. від стрічки.

Пригадка і завзив.

Коли перед роком руский нарід в своїм стремленю до основаня огнища найвищої науки виступив різко з тим жаданем, дамагаючи ся, поки не буде самостійного руско-українського університету, признаня прав рускої мови на теперішнім львівським університеті, підніс ся страшений крик польської праси, до якого прилучили ся заяви польської молодіжи, польских професорів, польских наукових товариств, польских послів і парламентарних та соймових клубів. Всі окричали теперішній львівський університет польским, яким він і є фактично, хотяй на ділі повинен бути утраквістичний, всі накинули ся на руско-українську молодіж, яка сьмілою рукою піднесла прапор борби за університет, і робили докори всій рускій суспільности, що ділом і словом солідаризує ся і підтирає акцію молодіжи.

І від того часу почав ся роздор між руским а польским народом, який тепер обнимає чимраз ширші круги і вироджує ся в явну, обопільну ненависть, почала ся горячкова акція по обох сторонах, яка відтак в дивникарских стовпцях виростає до гігантських розмірів. З обох сторін вийшли заяви, які зривали всякі мости над утворившою ся пропастию, бо виключали всяке порозумінє, всякі зносини з противною стороною. Але небавом обі сторони очунали трохи і з польської сторони найшли ся люди, які в той горячий час не бояли ся висказати умірковане слово розваги: що як-раз гроза положена вимагає того, щоби Поляки старали ся порозуміти з Русинами, вислухати їх бажань і по можности бодай в часті їх заспокоїти. Але ті голоси прогули безслідно серед голосної пустині шовіністів, що кричали: «Нас хочуть викинути за Сян, тому не даваймо їм пардону!»

Русини-ж виступили не з пустими словами, але з реальною пропозицією до згоди, до засклененя сеї рани, яка краєвий організм глибоко окалічила. Русини поставили в державній раді внесенє на усуненє тої кости незгоди, того початку задирок і антагонізмів: зажадали основаня руско-українського університету. Рускі послы заявили, що з хвилею основаня сеї сьвятинї рускої науки, руский нарід зрече ся своїх претенсій до тепер існуючого львівського університету, признасть его виключно огнищем польської науки на Руси, не лише не буде посягати по польську власність, але вдоволяючись своїм власним університетом, навіть сї історичні права, які має до нинішнього університету, зложить на жертвеннику згоди і порозуміння з братнім сусідом.

Не за Сян хотіли вас викидати, брати Ляхи, як се вам голосили всепольскі шовіністи, але хотіли признати вам ваші автотонні права, відступаючи теперішній університет на ваше виключне і вічне посіданє, під тим услівем, що допоможете Русинам осягнути власну сьвятиню науки

А ти стогуба польска прасо, голосила прецінь вселюдно, що підпреш рускі бажаня що-до власного університету, тільки застерігаєш ся против інвазії на теперішній, який ти уважаєш чисто польским.

І ти, горяча польска молодіже, на своїх оживлених нарадах ухваляла резолюції, в яких з одушевленєм витала гадку основаня власного, руско-українського університету і з тим більшою енергією протестувала против утраквізації теперішнього.

І ви учені польскі професори між своїми науковими і ненауковими доказами повторяли часто, що жаданя Русинів що-до власного університету находите зовсім оправданими, а хочете лише виказати безосновність руских претенсій до теперішнього університету.

І ви, преріжні товариства та організації, що забирали голос в університетській справі і в резолюциях та мемориялах боронили польскости теперішнього університету, признавали радо Русинам право до свого власного університету.

І ви, польскі послы, у своїх бесідах перед виборцями і в соймі, ба навіть і в державній раді, давали завсїгда вираз своїй згоді на право Русинів до свого власного університету, а навіть ті з вас, що голосили хрестоносний похід на знищенє Руси, не заперечували сего, кождому живучому народови природного права!

Глядїть ви всі: пос. Романчук поставив внесенє лише на признанє сего права з тим, щоби основанє руско-українського університету відбуло ся поволи і в міру сил та средств. В руках польского Кола було здійснити сей сердечний поступлат Русинів, в его руках було усунути причину роздору і ворожнечі, показати ся справді братолюбним сусідом, який бажає спільної згоди і взаїмного пошанованя.

Але стало ся инакше. Опікуни, — за яких видає ся польске Коло супроти руского народа — рішили, що его пасербови ще за вчасно учити ся на власнім університеті, та що впрочім ся справа не дасть ся рішити в дорозі наглого внесеня. Треба єї покласти у довгий австрійський ящик...

Глум і сором! Деж ти стогуба польска прасо, щоби осудити се подоптанє першого кроку до згоди, деж ти горяча, польска молодіже, щоби заявити своє обуренє з причини такого знехтованя прав братнього народу, деж ви вчені польскі професори, які бачите таке глумливе запереченє ваших виводів, деж ви польскі товариства і організації і ціла польска суспільностє, щоби дати вираз своєї опінії на таку шкідливу і небезпечну гру своїх заступників — виступіть, промовте, осудіть сю двозичність польского Кола, щоби ся дволичність не прилипла соромним клеймом на вашій громадній душі!

Справа руско-українського університету в раді державній.

ПРОМОВА ПОС. РОМАНЧУКА.

(Конець).

Отже думаю, що я доказав, що існують всі ті услівя, які є потрібні для основаня руского університету. Правда, що не маловажу також трудностей, які стають на дорозі основаня якогось нового університету, а іменно руского університету. Вже торік звернув увагу его ексцелленція п. міністер просьвіти, з якими трудностями стрічало ся основанє навіть німецкого університету, як в Страсбургі. Але хочу вказати на основанє інших університетів, де трудности не виявили ся такими дуже великими, а колиб і були які, то їх переможено скоро. Університет в Чернівцях пр. основано в р. 1874. дуже скоро і при его основаню не оглядано ся дуже на якісь трудности. Але особливо переміна львівського університету, який був давнійше німецким, на польский, звершила ся в р. 1871. дуже скоро, хотяй тут трудности не були богато менші, як тепер в при основаню руского університету. Там не було достаточного числа доцентів і доперва з трудом треба було вишукувати відповідних людей а обсада деяких катедр була з початку така, що не всім відповідала вимогам науки. Доперва з часом се поправило ся. А що дотичить руского університету, то трудности є о стілько менші, що ми не жадаємо там, щоби всі відділи обсаджено нараз. Ми жадаємо лише признаня руского університету в принципі, ми жадаємо закона, а его виконанє, обсада поодиноких катедр послїдувала-б поволи після можности обставин, в міру існуючих сил і т. д.

Правда, що заходить єще друге питанє, питанє грошеве, яке при способі, в який теперішній бюджет є зіставлений, могло би викликати деякі сумніви. Але думаю передовсім, що в культурній державі, як Австрія, грошеве питанє не повинно відгравати в такій справі надто важної ролі. Впрочім вкажу знов на те, що прецінь університет доперва поволи, поступенно мав би розвивати ся, так що для поодиноких років ся ріжниця в бюджеті зовсім не випала би знатною. Але колиб і в тім дошукано трудности, що не лише Русини але також і другі народи Австрії, Чехи, полудневі Славяни, Італійці і Німці жадають основаня університетів, так що, колиб бажано вдоволяти всім жаданям, треба-б основати пять нових університетів, то я передовсім мушу поставити питанє та оставити его оцінці високого правтельства, який університет прецінь показує ся найпотрібнішим. А впрочім колиб і пять університетів мало ся основати, то Русини не мали-б нічого против такого масового основаня. Навіть тоді Австрія ще не мала-б за богато університетів; до всім існуючих прийшло би єще пять нових, отже було-б тринадцять університетів, с. є. один університет припадав би на більше, як два міліони мешканців. Коли порівнаємо інші культурні краї, а іменно сусїди, Німеччину та Італію, то покаже ся, що там університет припадає на менше число мешканців. Тож коли Австрія не хоче остати поза тими культурними краями, мусить старати ся, щоби можливо приблизити ся до них і під зглядом числа університетів, коли не може їм дорівняти.

Ще треба би поставити питання: де має основати ся руский університет? Тут могли би бути лише два можливі случаи: або в Чернівцях, або у Львові. Основане руского університету в Чернівцях було би невідповідне, бо се не є осередок, центр руского населення, а основувати університет на окраїнах, чей нікому не видасть ся відповідним. Осередком руского життя, руского населення Австрії, також руского культурного життя, руских товариств, рускої науки є Львів і жадне инше місто, як лише Львів не надає ся до сего, щоби там оснувати руский університет.

Вправді ми мали би властиво право до тепер існуючого університету у Львові, ми мали би право до того, щоби сей університет не був польский, яким він є фактично, але руский. По перше вже в минулім століттю, як лише основано сей університет з німецьким характером, ми мали катедри з рускою мовою. Коли сей університет знесено і по кількох літах основано новий університет, був він вправді первісно чисто німецький, але вже в р. 1848. одержали також Русини рускі виклади на кількох катедрах а іменно вперед на теологічнім факультеті, відтак на філософічнім, а з початком шістьдесятих років основано окремі рускі катедри, хотья ще польских не було зовсім. Коли би Русини в 1871. році, коли сей університет перемінено на утравістичний, мали були такий розвій, як зго мають тепер, то не сумніваю ся, що сей університет прийняв би був инший характер та що став би був не утравістичним на польский лад. Але в тім випадку ми не хочемо підносити наших претенсій до сего університету, коли одержимо свій власний університет. Але як довго се не стане ся, то вжеж таки мусимо домагати ся, щоби львівський університет був приступний не лише для Поляків, але і для Русинів, щоби сей університет в більшій степені прийняв руский характер, а евентуально, щоби був перемінений на руский. (П р и т а к у в а н я). Коли сей університет став польским, то стало ся се не на підставі якогось закону, але на підставі розпоряджень, а п. президент міністрів недавно тому замітив зовсім справедливо, що закони є сталевим скрижалом, а розпоряджене лише куснем паперу. (Т а к є!). Отже як довго нема законної постанови на те, що львівський університет має носити польский характер, так довго ми можемо уважати дотичні розпорядження лише куснем паперу. (З о в с і м с п р а в е д л и в о!) Але я повторю ще раз, що ми в сій хвилі перестанемо підносити наші претенсії до львівського університету, коли дістанемо власний, руский університет. (О п л е с к и).

А основане руского університету у Львові не лише є конечностю взагалі, але се є навіть наглою конечностю. Чекаємо вже довго на руский університет від р. 1848., коли нам перший раз подано вигляди на него та по впливі більше як пів віку був би вже час приступити до зреалізованя тодішних намірів. Також є ми, як я вже згадував про се, одиноком більшим культурним народом Європи, який ще не має свого університету. Впрочім і Полякам повинно залежати на тім, щоби у Львові повстав як найскорше руский університет; бо від тої хвилі, коли ми позискаємо руский університет, як я вже згадував про се, ми відступимо від всяких своїх претенсій до теперішнього львівського університету. Вкінці і тому було би наглою конечностю, основати руский університет у Львові, бо в посліднім часі на сім університеті вибухнули немалі конфлікти так між рускими і польскими професорами, як і студентами. Не хочу згадувати ширше про торічні конфлікти, не хочу розводити, що довело до сецесії руских студентів, але замічу, що вже сего року рускі студенти поставили жаданя, які університетські власти не узгляднали достаточню, задля чого рускі студенти постановили з причини рішеня університетських властей звернути ся до міністерства просвіти, а евентуально до трибуналу судового, а зглядно адміністраційного. Думаю отже, що жадній стороні не повинно бути пожаданим, щоби знов прийшло до конфліктів. Думаю, що всім партиям, а також високому правительству повинно залежати на тім, щоби університет творив лише осередок для плеканя науки.

Я сказав на початку мові бесіди, що не

віддаю ся надто великим надіям на прихильне подагоджене нашого внесеня. В послідніх днях донесли дзвенки, що польске Коло заявило ся против основаня руского університету у Львові. Мимо сих донесень, мимо їх правдоподібної автентичности, я не можу вповні повірити в них. Бо заледви минув рік, як бесідник Коло польского, граф Адалберт Дідушицкий при першім читаню державного прелімінаря сказав слідуюче (читає):

»Ми — се значить Поляки, або польске Коло — будемо жадати для наших племянників а також для братнього народа Русинів, щоби так в нашім краю, Галичині, як і деінде, де лише осіли в більшій числі, запоручені їм права були також супроти них виконувані. — Думаю, що ледви чи голосоване против основаня руского університету може погодити ся з сею торжественною заявою речника польского Коло, а прецінь не можу припустити, що панове з польского Коло займають дволичне становиско, що на устах мають що иншого, а що иншого роблять на ділі...

Вправді минулого року, коли відбувала ся розправа над наглим внесенем за основанем полуднево-славянського університету, заявили були також з всенімецької сторони, що їх союз заявляє себе против основаня якого-небудь нового ненімецького університету, з приміткою, що Всенімці не годять ся також на основане руского університету. Але думаю, що сі всенімецькі слова не є щиронімецькими словами, що они не є згідні з місцією і духом німецького народа. Дух німецького народа є після мого погляду толерантність і універсальність. Але те, що тоді заявлено, було нетолерантною і партикулярною. Я вказав би тут на слова одного німецького поета — се був відай Гердер, автор »Голосів народів в піснях«, який зложив слідуючі слова:

»Се наряд мій великий,
Який що дня синів
Своїх шле довгі лики,
Щоб привели домів
Народи всіх язиків.
І зазвенів на пірі
Язык всесвіта в мирі.«

А також на слова иншого німецького поета, на слова поета вольности, я вказав би, який каже про поета:

»Поет стоить на висшій стражи,
Не на причілку партії.«

Думаю, що також німецький наряд і заступники сего народа стоять на висшій сторожичім на самолюбних, партикулярних мотивах. І тимбільше очікую, що Німці будуть голосували за основанем руского університету, бо він прецінь не стоить в жадній мірі в суперечности з їх національними інтересами. Прецінь Русини Галичини не мешкають в сусідстві Німців, а в наслідок сего є виключений всякий конфлікт между ними а Німцями, та інтереси одного народа не суперечать інтересам другого. Тому маю надію, що так Поляки, як і Німці будуть голосувати за основанем руского університету. Що сего можна надіяти ся по других славянських народах, іменно по Чехах та полудневих Славянах, думаю, що не потребує тратити слів. (П р и т а к у в а н я). Се розуміє ся само собою.

Я хочу закінчити ось тими словами: В Австрії заподіяно багато кривди і треба, щоби его кривду вирівнати. Аж безперечно найбільша кривда, якої не дізнав жадний наряд в Австрії, стала ся Русинам. Отже коли раз має зачати ся вирівнане кривд, то оно повинно там зачати ся, де кривда виявила ся найсильнішою, повинно зачати ся від Русинів. А правительство повинно вчинити се тимбільше, що основане руского університету є не лише потребою і конечностю для Русинів, але — я сказав би потребою і донечною держави. Один погляд на карту поєноне географічне положеня, а разом і етнографічне становиско руского народа. Не хочу близше в те входити, а згадаю лише, що в Австрії є півчверта міліона, в Угорщині мало що не пів міліона, отже в Австро-угорській державі живе чотири міліони Русинів, але ще крім сего на заході полудневої Росії є більше чим 20 міліонів Русинів.

Вкінці я вказав би ще і на иншу обставину. В Австрії настала тепер — а іменно вже

від довшого часу — ера політичних і національних незгодин. Теперішнє правительство намагало ся відвести народи та їх заступників від сих незгодин через те, що поставило їм перед очи економічні користи. Але досвід показав, що инша дорога була би ліпшого. Колиб замість нечислених мільонів, які на водні роботи, інвестиції і т. д. призначено, стала менша сума призначена на основане університетів, то було б — думаю, таке основане культурних огнищ скорше відвело австрійські народи від незгоди. Не хочу довшо розводити ся над сею справою, тимбільше що вже нераз про неї була згадка тут у високої палаті, та ще і инший посол руского народа буде говорити про неї. Кінчу просьбою і завязвом до високого правительства та до всіх партий сеї високої палати, щоби згодили ся на наше нагле внесене. (Ж и в і п р и з н а н я і о п л е с к и).

З ПОЛІТИЧНОГО ПОЛЯ.

Македонський рух против Туреччини стягнув закиди против Болгарії, що она пособляє єму і допускає через свою границу підмогу повстанцям. Поминувши вже, що цілковите замкнене границі в такім лісистім і гористім терені є неможливе, то сей закид є о стілько нестійним, що головного контингенту революційному рухови достатчав македонське населене і в тім то лежить вся его небезпека. Операційною підставою македонських ватаг, є гірський ланьцух Рільо (Rilodagh). Місцями ті гори доходять до 2073 м. висоти. Узгір'я по обох сторонах суть вкриті густими сосновими лісами. Головним осередком повстаня є монастир св. Івана Рільо. На полудне від гір Рільо, вже на турецкій території, лежить Джумаа. Місцевість ся є дуже важним стратегічним пунктом. Там то прийшло до першої стрічи, імовірно щасливої для повстанців. Повстанці посувають ся здовж берегів ріки Струми і залізничного шляху, вибудованого від Джумаї до Сересу. Рухавка обняла повіти, котрих столицями сугь міста: Мельнік (Melenikon) має 45.000 мешканців; Деміргісар має 8.000 мешканців; Серес 28.000. — Всюди Болгарія творять меншість так, що на підмогу міст македонській комітет не може числити. Околиці однако тих міст замешкує більшість Болгарів. Тільки в місті Доїран, инакше також Доріян, на захід від Сересу серед 6.000 мешканців Болгари єуть горою. В Софії одержано вістку, що турецке військо Ібрагіма баша, команданта 9 дивізії в Сересі, при давленю повстаня доускало ся страшних жестокостей. В округах Чуми, Мельніка, Малетева і инних, башибожуки, а навіть жовняри правильної турецкої армії стріляли до женщин і дітей.

У Франції тривають від довшого часу страйки углекопів, котрих доси не удало ся поладити. Найбільше розширив ся страйк в північній Франції в околиці міста Дункерки на бельгійській границі. Там іменно прийшло перед кількома днями до великих забурень. Доносять, що страйкарі зрабували склепи і підпалили склади живности в порті і вдерли ся відтак до судової палати. На площі перед палатою розставила ся кіннота. Страйкарі обкинули єї градом цегол і угля. Одного офіцера ранено в голову; ранені також всі комісарі поліції. Здавлене ексцесів було дуже тяжке з причини положеня порту і численних каналів, що прорізують місто. Оноді прийшли чотири полки піхоти. — Через Лондон доносять з Дункерки, що страйкарі збудували в порті барикади з наладованих пакуками возів і бочок, підпалили ладунок соломи, оливи і инних товарів, зрабували дім одної торговельної фірми і підпалили его. Супротив того, що Дункерка є кріпостию, командант оголосив стан облоги. Супротив того всі права бурмістра перейшли на військового команданта, котрий безпрочноспроводив чотири полки війська. Всі діми замкнені, склепи заригльовані. В Острікурт ранено тяжко камінем двох жандармів, котрі хотіли арештувати кількох ексцедентів. В Марсїлії прилучили ся до страйку робітники заняті виладовуванем кораблів. — Міністер судівництва розіслав обіжник до прокураторів держави, в котрім визнає їх, аби хоронили свободу праці, і коли би було потрібне, аби вносили обжалуваня

